

התחמשות לקראת פירוק החימוש בעידן ה"דטנט"

לאמריקנים גורם רעיון זה מבוכה עמוקה. הדבר התבטא בתש-בחות. להן זכה הנשיא ניקסון בהצהרתו על מצב האומה: „לעולם לא נרשה שאמריקה תיעשה המעצמה השניה בכוחה בעולם". אולם עדיין נותר להבהיר כיצד לקיים הצהרה זו. והדבר תלוי בברה"מ, ממש כשם שהוא תלוי בקונגרס של ארה"ב ובנשיאה. נראה כי מוסקבה וושינגטון נמצאות ברא-שיתו של סיבוב נוסף במירוץ החימוש הגרעיני, שיעלה ביליוני דולרים ורובלים.

יתכן למנוע סיבוב חדש זה רק אם המדינות יחליטו לאמץ את עקרון השוויון בעוצמה הצבאית, ישאו ויתנו על הגבלות מתמידות של חימושן הגרעיני ויקבלו את תורת המאזן הגרעיני, שבו אין ראשון בין שוים.

שתי מטרות

האיש המופקד על התגובה הצבאית האמריקנית לאתגר הרוסי החדש, הוא ג'יימס רודני שלזינגר, בן 45, שהושבע לתפקיד שר ההגנה ביולי אשתקד. שלזינגר הינו כלכלן ואסטרטג צבאי במקצועו. הוא גילה כישרון רב במנהל ופתר בהצלחה בעיות קשות בתפקידיו הקודמים כיו"ר הרעדה לאנרגיה אטומית וכ-ראש ה-סי.איי.אי (סוכנות הביון המרכזית).

כפנטגון הציב לעצמו שתי מטרות: האחת — להתגבר על מורשתה הכאובה של מלחמת ויאט-נאם, שהותירה ריבוי-יתר של קצונה גבוהה, בעלת מוראל נמוך, ועסוקה בהקמת המערך של צבא מתנדבים (הכושל עד כה!) שבא במקום המערך של גיוס-חובה.

המטרה האחרת — להבטיח כי הכוחות המזוינים של צבא ארה"ב יהיו מסוגלים לעמוד בפני האיום שבחימוש הסובייטי החדש.

למטרה אחרונה זו צליל זר אך מוכר באוזני אמריקנים רבים,

מעמדת שיגור בתוככי קזאחסטן, ליד ימת אראל, שוגרו שני טילי-ענק סובייטיים למרחק 4,500 מילין לעבר מטרה הנמצאת כ-850 מילין מצפון-מערב למידוויי שבאוקינוס-השקט. הדבר היה בחודש ינואר 1974. היה זה הניסוי הרוסי הראשון בטילים הבליסטיים הבין-יבשתיים 19.0.0, למלוא טווחם.

בדומה למיניטמן III האמריקני נושא הטיל הרוסי ראשי-נפץ גרעיניים מתפצלים המכוונים למטרות שונות. לאסטרטגים בארה"ב היוו השיגורים המוצלחים הללו בידי הסובייטים אישור מחודש לכך, שחרף כל ההישגים האמיתיים של הדטנט, מירוץ החימוש בין שתי מעצמות-העל עדיין חי ותוסס.

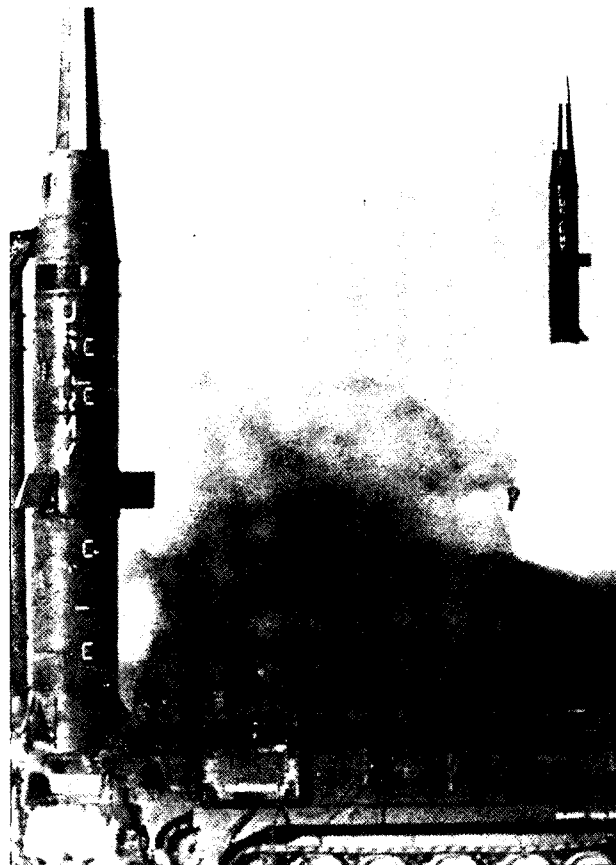
השיפורים בטילים הסובייטיים נצפו מאז סדרת ניסויים קודמת (באביב ובקיץ אשתקד) בשני סוגי טילים אחרים לטווחים קצרים יותר, שנערכו בחצי-האי קמצ'טקה שבמזרח סיביר.

אחת התוצאות, שינבעו מניסויים אלה, תהיה מיקוד הדין בקונגרס האמריקני השנה על תקציב ההגנה בשאלה: האם מפגרת ארה"ב אחר ברה"מ מבחינה צבאית? מומחים רבים עתידיים לטעון לכאן ולכאן בשאלה מורכבת זו. אולם אין עוררין על העובדה, שבעוד ארה"ב עסוקה היתה במלחמת ויאט-נאם היקרה והממושכת — השקיעו הרוסים ממון רב בשיפור כלי-נשקם הקונבנציונליים והגרעיניים כאחד.

כוחותיהם המזוינים עולים בגודלם על אלה של ארה"ב, ובמיוחד אמורים הדברים בצי הסובייטי, שצויד ברובו בכלים חדשים. יתרה מזו, המאמץ הסובייטי המתמשך יחד עם הגבלות החימוש שהושמו על ארה"ב בסיבוב הראשון של שיחות סאל"ס (השי-חות להגבלת החימוש האסטרטגי) הביאו מומחים לדעה כי במחצית שנות השמונים עלול היתרון הסובייטי להפוך מכריע וסופי.

מעובד על-פי מאמר מתוך „טיים".

אין עדיפות על פני ארה"ב במספר הטילים הנושאים, אולם טיליה גדולים יותר ונושאים עד 120% יותר מטען. לארה"ב מספר ראשי-נפץ כפול כמעט על טיליה. וכך, כפי שמגדיר זאת פרופסור פול דוטי מהרוורד: „אם הנך נץ (אמריקני), הנך מסתמך על כמות המטען; ואם הנך יונה — הנך מתבסס על כמות ראשי-הנפץ“.

האמונים על הישגיו ונאומיו של הנשיא ושל שר-החוץ הנרי קיסינג'ר; והרי שני אלה טורחים לשכנע כי ארה"ב כבר "מ"נמצאות בעיצומה של תקופה חדשה של מסחר ודטנט. ואמנם רוח חדשה מנשבת ביחסי שתי המדינות. אך כיוון שניקסון וקיסינג'ר משוכנעים בצדק כי דטנט יכון אך ורק על בסיס של שוויון בין העוצמות הצבאיות של שתי מעצמות-העל שמור לשלזינגר ולפנטגון תפקיד מכריע ביעדו הגדול של מנהל הנשיא ניקסון.

קיסינג'ר ושלזינגר עובדים ביחסי קרבה, תוך תיאום צעדיהם לעתים מזומנות.

לאחר שתי ועידות-פסגה וסיבוב של שיחות סאל"ט עדיין קיים פער גרעיני לטובת הסובייטים. תפקידו של שלזינגר הוא להבטיח את ה"שרירים" הכלים, שיאפשרו לקיסינג'ר לאזן את כפות המאזניים במשא-ומתן העתידי.

שלזינגר מאמין כי ביצוע המשימות שלפניו יחייב השקעות כספיות רבות יותר בתחום הצבאי. מאז 1968 פוחת תקציב ההגנה ביחס לתקציב הפדרלי. התחזית לשנת התקציב 1974 תסתכם ב-79.5 ביליוני דולר, אשר בהתחשב באינפלציה — יהא זה תקציב ההגנה הנמוך ביותר מאז פרצה מלחמת קוריאה. עוד בטרם נעשה שלזינגר לשר-ההגנה, התריע קשות מפני הקיצוץ בתקציב ההגנה, בכנותו זאת „משחק של הונאה עצ-מית“, שעשוי להפוך את הסובייטים לחזקים ביותר — או לפחות לגרום להם להאמין בכך. משהתמנה למשרתו החדשה הדגיש זאת ביתר שאת: „האמונה שניתן לגרוע מתקציב ההגנה ולפגוע בשומן בלבד ולא בשרירים — אינה אלא אשליה מרנינה. היתה זו אשליה ב-1949 ותהא זו אשליה, שאין אנו מסוגלים להרשות לעצמנו כיום“.

כיוון שכך, עומד ניקסון לבקש מהקונגרס לאשר תקציב הגנה של 85.8 ביליוני דולר בשנה הבאה. נוסף על כך, יבקש ניקסון מהקונגרס לאשר הוצאה של 6.8 ביליון דולר לחוזים ארוכי-טווח של הפנטגון, וכן להשלים את תקציב ההגנה של השנה הנוכחית בתוספת של 6.2 ביליון דולר. הגידול בתקציב לשנה הבאה נועד לכסות את האינפלציה ואת הגידול במשכורות וכן לממן את הצירוף הצבאי לישראל בשווי 2.2 ביליון דולר, בעקבות מלחמת יום-הכיפורים.

האינפלציה והגידול בשכר הם המקור לגידול של 5 ביליון דולר בתקציב לשנה הבאה. אולם בתקציב זה נתח גדול יותר הנועד להזהיר את מוסקבה — זוהי הדרישה לתקציב של 9.4 ביליון דולר למחקר-ופיתוח של כלי-נשק בשנת התקציב 1975, נוסף על 8.1 ביליון שהוצאו למטרה זו בשנה הנוכחית. שלזינגר האמין זה מכבר כי „האמצעי המתאים להבטיח מפני הפתעה טמון בתכנית משופרת של מחקר ופיתוח“. תקציב זה, הראשון שהגיש לקונגרס בהיותו שר ההגנה, כולל משאבים למחקר של טילים חדשים, צוללות חדישות וטכנולוגיות חדישות, שי-אפשרו לארה"ב להילחם מלחמה גרעינית מוגבלת — משהו פחות משואה כוללת של השמדה הדדית, עליה ביססה ארה"ב את האסטרטגיה הגרעינית שלה במשך 25 שנה.

האם עומדת רוסיה להדביק את ארה"ב ולהשיגה בתחום החי-מוש הגרעיני? אין, לרוע המזל, אמת-מידה אובייקטיבית להע-ריך יכולת גרעינית. הויכוח ניטש בדרך-כלל על-פי שלושה מרכיבים: מספר הטילים הנושאים, המטען התכליתי שהם מסוגלים לשאת ומספר ראשי-הנפץ הניתנים להטלה. לרוסיה

יתרון אמריקני

אפילו לא היה משחק המספרים דלעיל סותר מניה וביה, לא היה בו כדי לשרטט תמונה מדויקת בדבר כוחן הגרעיני היחסי של שתי המדינות.

מבחינה אחת — יש בידי מעצמת-על כמות יותר ממספקת של ראשי-נפץ להשמדת הציביליזציה; היתרה, אמר פעם וינסטון צ'רצ'יל, נועדה רק „להעלאת ערך הרובל“. אולם למקרה של מלחמה שאינה טוטלית-גרעינית — הופך דיוק הטילים לגורם מכריע. וכאן לארה"ב יתרון של ממש. דרושים 3 טילי 9-0.0 רוסיים (כ"א נושא 25 מגטון) לפגוע באותה מטרה שתשימד על-ידי טיל מיניטמן III אמריקני אחד, בעל שלושה ראשי-נפץ ועוצמה של 600 קילוטון.

שיטת ההנחיה האמריקנית (העדיפה על זו הרוסית) מאפשרת לטילי ארה"ב לפגוע בתוך רבע מייל מהמטרה. מומחי הפנטגון סבורים כי הטילים הרוסיים מסוגלים לפגוע, לכל היותר, ברדיוס של חצי מייל מהמטרה. לכן מפצים הרוסים בגודל המטען על חוסר הדיוק של טיליהם ונחיתותם האלקטרונית.

בשל יתרון טכנולוגי זה — ויתרונה של ארה"ב במפציצים ארוכי-טווח — הסכים הנשיא ניקסון בשיחות סאל"ט להעניק לרוסים יתרון כמותי במשגרים. באותה עת האמינו האמריקנים, בטעות, כי הסכם סאל"ט יכלול את קצב ההתפתחות של הטילים הסובייטיים, בהגבילו את שני הצדדים בתקרת חימוש למשך חמש שנים — בתחום טילי ההתקפה.

ארה"ב הגבילה ל-1.054 טילים בליסטיים בין-יבשתיים (המשגר גרים מבסיסים ביבשה), ל-44 צוללות משגרות-טילים ול-710 טילים בליסטיים המשוגרים מצוללות. לסובייטים הותרו: 1.618 טילים בליסטיים בין-יבשתיים (91 יותר מאשר ברשותם עתה), 62 צוללות משגרות-טילים ו-950 טילים המשוגרים מצוללות. בהסכם אין הגבלה על מספר ראשי-הנפץ שבכל טיל. כן אין ההסכם מגביל מספר מפציצים, טילים קצרי-טווח ולטווח בינוני ונשק גרעיני טקטי.

וכך, כאשר נחתם הסכם סאל"ט הראשון, ב-26 במאי 1972, סבר האדמירל תומס ה. מורר, ראש המטות המשולבים, כי „שורר שוויון אסטרטגי (גרעיני) יחסי“ בין שתי המעצמות. ב-1975 יהיו מחצית מטיליה היבשתיים של ארה"ב בעלי ראשי-נפץ מתפצלים; לכל טיל יהיו שלושה ראשי-נפץ הנישאים כל-אחד למטרה נפרדת באורח עצמאי. בעת חתימת ההסכם היו בידי הסובייטים מספר טילים מבצעיים בעלי ראשי-נפץ מתפצלים, אם כי לא מונחים באורח עצמאי. משנורה, היו מתפזרים מהטיל לאורך קו ישר, ככדוריות מרובה ציד. נוסף לכך — הגם שלרוב סים היו יותר צוללות נושאות טילים מאשר לאמריקנים — היו הצוללות האמריקניות שקטות יותר ולכן קשות לעיבוד, ורבים מטילי הצוללות האמריקניים נשאו כל-אחד 14—10 ראשי-נפץ. מרתיע נוסף מהה צי המפציצים-ארוכי-טווח האמריקני העולה בגדלו פי שלושה על זה הסובייטי.

מאזן זה של עוצמה אסטרטגית, שהתבסס על הערכות מתכ-ננים בפנטגון, הופר באורח בלתי-צפוי בקיץ שעבר, כשהחלו הרוסים בניסויים מתקדמים בראשי-נפץ מתפצלים בעלי הנחיה עצמית. האמריקנים סברו כי לרוסים דרושות חמש שנים לפתח טילים שכאלה.

ואולם, חרף הניסויים סבור שלזינגר כי הרוסים לא ישלימו את פיתוח הטכנולוגיה של ראשי-נפץ מתפצלים בעלי הנחיה עצ-

ברה"מ		ארה"ב	
1977	1974	1977	1974
1,618	1,527	1,054	1,054
950	560	710	656
62 (יאנקי/דלתא)	34	44 (פולריס/פוסידון)	41
3,950	2,300	6,690	7,100
130	140	448	440
		מפציצים (ארוכי טווח)	

אחר-כך תשוב ותשקיע מאמצים לקיים עוצמתה. הן כדי לשמור על הדטנט והן כדי להגן על עצמה. פיתוח כלי-נשק חדישים נמשך בין חמש לעשר שנים. ובמחקר — התנופה המתמדת היא המפתח להצלחה.

הרוסים אינם מגלים מהו תקציבם השנתי למחקר-ופיתוח צבאי, אך במערב מעריכים כי הוצאותיהם רבות מאוד. המוסד לחקר השלום הבין-לאומי שבשטוקהולם מעריך תקציב זה ב-10 ביליון דולר לשנה; ואילו מומחי ביון אמריקנים מעריכים אותו ב-16 — 20 ביליון דולר. לצורך השוואה — ארה"ב הוציאה סכום שנתי ממוצע של 8 ביליון דולר למחקר-ופיתוח בשנים האחרונות. פקיד בכיר בפנטגון ציין כי הרוסים הגדילו מאוד את מאגר המהנדסים והמדענים העומד לרשות המאמץ הצבאי שלהם. אם כי לא ידוע בדיוק כמה מהם אכן מועסקים במאמץ הצבאי למחקר.

ב-1960 היו ברוסיה 225,000 מדענים ומהנדסים למחקר, ואילו בארה"ב היו — 400,000. כיום יש ברוסיה 625,000 לעומת 550,000 בארה"ב. שלזינגר ומתכננים אחרים בפנטגון מודאגים מכך שהרוסים הוסיפו לאחרונה טיל-משוגר-מצוללת למערך שלהם ובוחנים ארבעה טילים חדשים משוגרים מבסיס יבשתי. ארה"ב מצדה מתכננת טיל חדש לצוללות טריידנט, אך לא עוסקת בבניית טילים בליסטיים בין-יבשתיים חדשים.

מחוץ לפנטגון קיימת אמנם הסכמה כי ברה"מ שואפת ליטול את הבכורה במאגרי הנשק הגרעיני. ובהתחשב ברמת הפיתוח הסובייטי ובסדריות האופפת אותו נעשה המצב, לאחר הסיבוב הראשון של סאל"ט, פחות ופחות יציב — אומר מומחה למדיניות-חוץ. וזאת לזכור כי בעיני קסינג'ר-שלזינגר יציבות היא המפתח. לא רק לביטחון, אלא גם לדיפלומטיה. חרף אותה הסכמה דלעיל, בדבר כוונותיה של ברה"מ, נטושה מחלוקת האם לסטטיסטיקה של עוצמה גרעינית משמעות של ממש. יש הסבורים כי תוספת למאגר הגרעיני איננה רלבנטית, שכן כמויות צנועות של נשק מימני, דיין להנחית על כל מדינה נזק שהוא בלתי-נסבל בכל הנסיבות.

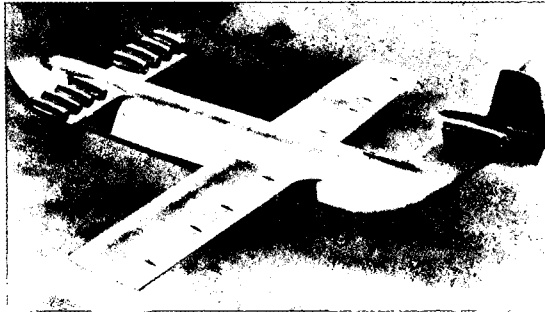
אף-על-פי-כן, לכמויות של נשק גרעיני חשיבות פסיכולוגית לגבי העם והמדינאים בשתי המדינות. על כך אומר מומחה למחקר אסטרטגי: „או שנשכנע את הסובייטים להסכים להגבלות סבירות של הכוחות האסטרטגיים, או שנאלץ לקיים

מערך הכוחות		
כוחות הצי		
ברה"מ	ארה"ב	
—	*14	נושאות מטוסים
2	7	נושאות הליקופטרים
**1	—	נושאות למטוסים
29	7	המריאים אנכית
43	29	סיירות
		משחתות טילים
147	124	משחתות, פריגטות
115	101	ומשחתות ליווי
200	14	צוללות גרעיניות
		צוללות רגילות
** „קייב" בבניה * „נימיץ" תושלם בקרוב		
כוחות האוויר		
4,500	3,900	מטוסי קרב טקטיים
815	347	הטסה אסטרטגית
140	440	מפציצים ארוכי טווח
700	72	מפציצים לטווח בינוני
כוח-אדם		
3,420,000	2,232,000	

מית לפני 1976, ומה שחשוב יותר — הם לא יאגרו מלאי מקביל למלאי האמריקני (מסוג זה) לפני מחצית שנות השמונים. בכל-זאת היו הניסויים דלעיל עדות משמעותית לכך שהסובייטים מגשרים בהדרגה על הפער הטכנולוגי בין המעצמות.

פער במחקר

לדעת קצינים בכירים כמורר עברה העוצמה הצבאית האמרי-קנית את נקודת השיא, „היא מצויה עתה בשלב של שקיעה". מומחה אחר חושש כי אם לא יוגדלו תקציבי ההגנה, תזכה ברה"מ בבכורה הן בתחום האסטרטגי והן בתחום הקונבנציונלי. אסור לארה"ב להמתין שדבר כזה אמנם יקרה — ורק

המפלצת הגדולה של הים הכספי

דוגמה מוחשית לשיפור הטכנולוגיות הצבאיות הסובייטיות מהווה כליתובלה ענק זה. מטוס זה, העומד עתה בניסויים מעל לים הכספי, הוא הגדול בעולם, ושוקל כ-500 טונות.

התכנון הסובייטי מיישם עיקרון מהפכני: פרץ הסילון משמונה המנועים המותקנים על כנף קדמית קטנה מכוון לפגוע במים ולחזור מהם תחת הכנף העיקרית; כך תיווצר בועת אוויר, בדומה לזו של רחפת. לאחר תום הפיתוח, בסוף שנות השבעים, יטוס המטוס במהירות של 350 מילין לשעה בגובה של 8 עד 17 מטרים מעל המים — וכך יקשה על עיקוב מכ"מ. יתרה מזו, המטוס הענק יוכל לשהות באוויר יומיים עד שלושה, וטווח טיסתו יגיע ל-7,000 מילין. מצויד ללחימה נגד צוללות יהיה המטוס כלי ציד מעולה ללכידת צוללות פולריס, פוסידון וטריידנט האמריקניות השטות במעמקי שבעת הימים.

אשתקד. במשך 20 שנה התבססו האסטרטגיות של ארה"ב ובריה"מ על תפישת הרתעה שכונתה בשם ההרס-המובטח הי-הדדי. דוקטרינה זו גורסת כי ניתן לקיים שלום על-ידי האיום בהשמדת אוכלוסיית האויב כולה כתגובה לתקיפה גרעינית. כך, טוענים חסידיה של תורה זו, אין עוד לחשוב על מלחמה גרעינית.

ואולם בשלוש השנים האחרונות הביע הנשיא ניקסון, לא אחת, הסתייגויות מתורה זו. הוא הצהיר, למשל, כי הרתעה המבוססת על היכולת להשמיד עשרות מיליונים של אזרחים סובייטים נוגדת את הערכים האמריקניים. הוא גם הביע רצונו לאמץ אסטרטגיה גרעינית „גמישה יותר“. ואמנם בקיץ שעבר הצהיר שלזינגר כי כוח הטילים האמריקני יוסב כך שיהא מסוגל להכות אך ורק במטרות צבאיות ובמתקנים סובייטיים, במקום להשמיד מרכזי אוכלוסיה.

להצדקתה של האסטרטגיה החדשה טוען שר ההגנה כי השיפור רים בטכנולוגיות של ראשי-נפץ מתפצלים עשויים לפתות את הסובייטים להנחית מהלומה גרעינית מוגבלת על ארה"ב. התגור בה היחידה, לפי הדוקטרינה הקדמת, היתה התקפה כוללת על

כוחנו ברמה שתמנע עליונות סובייטית או אמונה סובייטית כי זכו בעליונות.

בעיות אלה עמדו על הפרק בשיחות סאל"ט מס' 2, שהחלו בג'נבה במרס 1973 במטרה להגיע להסכם סופי בדבר הגבלת החימוש הגרעיני ההתקפי. אולם נראה כי שיחות אלה נכשלו. בלחץ הפנטגון וחברייקונגרס כסנטור ג'קסון (המאמין כי ארה"ב ויתרה יתר על המידה בסיבוב הראשון של סאל"ט) עמד הנשיא ניקסון על כך, שהסכם של קבע יקנה לשתי המדינות זכות למספר שנה פחות או יותר, של כלי-נשק גרעיניים. באוקטובר אשתקד הציעו אמנם הרוסים כי הפיתוח הטכנולוגי לא יעבור את השלב אליו הגיעה ארה"ב, אך עמדו על כך שישמרו יתרונם הכמותי, שהשיגו בסאל"ט מס' 1. התנהגותם של הסובייטים הביאה את הסנטור ג'קסון למסקנה כי „הרוסים אינם רואים בשיחות סאל"ט שלב מעבר לביטחון הדדי המבוסס על יציבות גרעינית לפיה לכל צד עוצמה שוה“. היטיב להגדיר זאת איש הפנטגון: „ברור לכל כי הרוסים שואפים לעליונות, ורק אז יהיו מוכנים לדבר על עסקה“.

כלי-נשק חדשים

כדי להגיע להתקדמות בשיחות שואף הממשל האמריקני להשיג קלפי-מיקוח בצורת כלי-נשק חדשים, אשר חשיבותם אף תגדל אם אמנם ייכשלו השיחות. התקציב שהגיש ניקסון כולל 1.3 ביליון דולר לפיתוח מואץ של הצוללות-משגרות-טילים מדגם טריידנט, אשר פיתוחה של כל אחת מהן יעלה 1.3 ביליון דולר. הצי מעוניין כי ב-1978 יתחילו צוללות טריידנט להחליף את צוללות הפולריס. התקציב כולל גם 500 מיליון דולר לפיתוח המפציץ ב-1. חיל-האוויר מקוה לרכוש 244 מפציצים מדגם זה ב-1980; מחיר הרכישה יהיה 11 ביליון דולר. המפציץ יחליף את מפציצי ב-52 המתיישנים. כן מבקש חיל-האוויר 20.6 מיליון דולר לניסויי הירי של שמונה טילי מיניטמן, אשר ישוגרו מבסיסיהם המוקשים במונטנה למרחק 5,000 מילין לאוקינוס-השקט; זאת כדי לבחון את אמינותה של המערכת. התקציב אף יאפשר מחקר בכלי-נשק חדשים, ובהם:

- 125 מיליון דולר לטילי השיוט, שניתן לשגרם ממטוסים או מצוללות. מואץ במעופו במנוע סילוני, יוכל הטיל, שאורכו כחמישה מטרים, לטוס לטווח של 1,500 מילין, סמוך לפני הקרקע כדי לחמוק מהמכ"מ הסובייטי, ולהנחית את ראש-הנפץ שלו בדיוק על המטרה.
- 248 מיליון דולר לפיתוח טכנולוגיה מתקדמת של טילים בליסטים בין-יבשתיים; תקציב זה כולל סכומים לפיתוח ראש-נפץ גרעיני חדש המסוגל לשנות כיוון במהלך מעופו כדי לחמוק מטילים-נגד-טילים. ראש-נפץ זה יהא אף מדויק יותר מקודמיו.

- 16 מיליון דולר למערכת ההנעה של הנרול, צוללת זעירה מדגם חדש, המסוגלת לשאת טילים גרעיניים; צוללת זו תוכל לחמוק מאמצעי הלוחמה נגד צוללות שברשות הסובייטים בשל מהירותה וכושר תמרונה, הגם שהסובייטים מכינים הפתעה ליריביהם בתחום זה של ציוד לחימה נגד צוללות (ראה חלון בעמוד זה).

כאמצעי לחץ נוסף על הסובייטים למתן את עמדתם בסיבוב השני של שיחות סאל"ט, גילה שלזינגר זה לא מכבר כי הדוקטרינה הגרעינית של ארה"ב שונתה באורח ניכר מאז אביב

• באנגלית — Mutual Assured Destruction — ובראשי תיבות רבי-משמעות: MAD. — המער.

ערי ברה"מ. תגובה זו, נוסף להיותה בלתי-אנושית, תהא בבחינת איבוד לדעת; כיוון שתישאר עדיין בידי ברה"מ עוצמה מספקת (במיוחד בטילים המשוגרים מצוללות) להשמיד את מרכזי האוכלוסיה בארה"ב. לכן עשוי הנשיא להחליט להציל חייהם של אמריקנים רבים על-ידי הימנעות מגמול, ובכך תהא משום כניעה לתוקפנות.

יותר כפתורים

כדי לא להגיע למצב כזה, טוען שלזינגר, יש לאפשר לנשיא להגיב בצורה גמישה יותר — למשל, להשמיד את בסיס הטיילים במורמאנסק, בתגובה להשמדת הבסיס האמריקני בגרוטון; ואומר שלזינגר, "אל לנו לאפשר לסובייטים לקיים אפשרות של מכת-נגד, אשר אינה קיימת לגבנו. חובה עלינו לקיים איוון מדוקדק של הכוחות האסטרטגיים".

האסטרטגיה החדשה גורסת הכפלת מספר הכפתורים, שניתן ללחוץ עליהם בעת משבר, כדי לספק מגוון רב יותר של אמצעי גמול. ומצהיר שלזינגר: "עלינו לקיים איוון צבאי שלא יהיה פיתוי לשום צד". ויכול היה להוסיף — איוון שידרבן את ברה"מ להמשיך בדרך הדטנט.

אסטרטגיה חדשה זו של "כוח-נגדי" יוצרת הסלמה חמורה, בשנותה את כללי המשחק הגרעיני; הפיכת הלוחמה הגרעינית לגמישה יותר, עושה אותה ממשית יותר, נסבלת יותר. ומכאן הביקורת על אסטרטגיה זו, לבד מהיותה יקרה מאוד; שכן היא תחייב טילים מדויקים יותר ואולי אף גדולים יותר. טוען מומחה לכלכלה בטחונות: "איננו יודעים כמה תעלה לנו אסטרטגיה זו, ולבסוף יתכן כי נימצא פחות מוגנים". ואמנם הצעת התקציב ל-1975 מקצה 10 מיליון דולר למערכת, שתאפי שר לארה"ב להפנות טיל למטרה חדשה, תוך 20 דקות; עד עתה נמשך תהליך כזה עד 36 שעות.

כמובן מניחים כי האסטרטגיה של "כוח נגדי" תלד לחצים, שאין לעמוד בפניהם — בארה"ב ובברה"מ — לבנות יותר מערכות טילים-נגד-טילים. בעקבות הסיבוב הראשון של שיחות סאל"ט מוגבלות שתי המעצמות לשני אתרי טילים-נגד-טילים לכל מדינה. אחדים ממבקריה של אסטרטגיה זו מזהירים כי הרוסים עלולים לראות במערך כזה אמצעי התקפי ולא הגנתי, באפשרו לארה"ב להנחית מהלומה ראשונה מוגבלת.

שלזינגר טוען בצדק כי מכה ראשונה אינה אפשרית בשום צד, כל עוד לא הושמדו צוללות-הטילים של היריב. והרי שני הצידים כמעט ואינם פגיעים בעתיד הנראה לעין; זאת, חרף כל ההון המושקע בשתי המדינות לציוד לחימה בצוללות (2.5 ביליון דולר בשנה, בארה"ב בלבד). נראה, על-כן, כי אסטרטגיית הכוח הנגדי אינה שינוי מהותי באסטרטגיה הגרעינית של ארה"ב, אלא יותר אמצעי לשכנע את הרוסים כי ארה"ב מוכנה להמשיך במירוץ החימוש, אם לא יושג הסכם בדבר הגבלתו בסיבוב השני של שיחות סאל"ט.

כוחות פגיעים

כריסטוף ברטראם, מראשי המכון ללימודים אסטרטגיים בלונדון, מתנבא כי אם יימשך הפיתוח הטכנולוגי הסובייטי בהתמדה, בלא שתבוא תשובה אמריקנית, "יהא כל כוח הטילים האמריקני המשוגר מהיבשה פגיע ביותר עד סוף העשור הנוכחי". אפשרות אחת היא לזנוח את מערכות הטילים המשוגרים

מהיבשה — צעד שהומלץ עליו גם על-ידי מוסדות שונים בארה"ב. שינוי זה יתרום ביליוני דולרים ועדיין ייוותר בידי ארה"ב כוח הצוללות משגרות הטילים וצי המפציצים הגרעיניים. אולם מומחי הפנטגון מציינים כי ניתן ליירט מטוסים ואף צוללות עלולות להיות פגיעות. הם מעדיפים לסבך את בעיותיהם ההתקפיות של הסובייטים בהוסיפם להסתמך על הכוח הגרעיני המשולש (צוללות, מטוסים, טילים מהיבשה).

בצד הבעיות של הפרת האיוון הגרעיני, נוצרת בעיית האיוון בנשק הקונבנציונלי. גם בתחום זה הגדילה ברה"מ כוחותיה וחיידקה ציודה בצורה בולטת בשנים האחרונות.

עד אמצע שנות החמישים היה בידי רוסיה צי הגנת-חופים בלבד. מאז, החלה להגדיל במהירות את הצי; היא בנתה כלי-שיט פי שמונה יותר מאשר ארה"ב באותה עת וכיום מונה הצי הסובייטי 221 אניות לחימה (אניות שטח, לבד מצוללות) המפליגות בכל הימים. רוב כלי-השיט הסובייטיים צעירים מיריביהם האמריקניים (ממוצע של 8 שנים לעומת 18 שנה) ולסיירות מדגם קרסטה II, נושאות טילים-מונחים, אין תשובה אמריקנית מקבילה, כלל ועיקר. עורך כתב-העת "ג'יינס" מעריך כי הסובייטים השיגו שיא עולמי בטילים נגד-אניות, בהכנסת טכנולוגיות חדשות לאניות מלחמה ובמספר צוללות התקיפה. בשנה שעברה השיקו הסובייטים את נושאת-המטוסים הראשונה שבידם. תפוסתה 45,000 טונות, כמחצית תפוסתן של נושאות-המטוסים הגרעיניות של ארה"ב, דוגמת נימיץ. נושאת-המטוסים הסובייטית תוכל להביא לזירת-הקרב מסוקים ומטוסיים הממריאים ונוחתים אנכית; אולם אינה מסוגלת לשמש מטוסי-קרב בעלי כנף קבועה.

שיפורים מתמידים

באותה עת דיללה ארה"ב את צייה ל-174 אניות לחימה (אניות שטח). בכל זאת סבור עורך "ג'יינס" כי צי ארה"ב "מוביל" עדיין במספר תחומים מכריעים, ובהם: מטוסים מנושאות מטוסיים (1,120 מטוסי ירוט ומפציצים על 14 נושאות מטוסים), אניות-שטח מונעות גרעיניות והיכולת לתדלק ולתספק אניות בים. יכולת אחרונה זו מאפשרת לארה"ב להשיט ספינה בים תקופה ארוכה יותר מהרוסים; ואולם עורך "ג'יינס" סבור כי הרוסים ידביקו את הפיגור בתחום אחרון זה תוך שנה או שנתיים.

במטוסים טקטיים קיימת עדיין בידי האמריקנים עליונות איכותית בביצועים אך לא בכמויות; ואולם הסובייטים ביצעו לאחרונה שיפורים מתמידים. לפי דברי האדמירל מורר, הצליחו לייצר בעשור שעבר שמונה סוגי מטוסי-קרב; בעשור זה ייצר ארה"ב סוג אחד בלבד — פ-111 הבעייתי. עתה מפתחת ארה"ב שני סוגים חדשים של מטוסי-קרב — פ-15 לחיל-האוויר ופ-14 טומקט לצי. הטומקט ישא טילי פניקס, המסוגלים להפיל את מטוסי המיג-25 החדשים של הסובייטים; דא עקא שמחירו 23.3 מיליון דולר — יותר מכפליים מההערכה המקורית. הסור בייטים מובילים בתחום הטילים נ"מ. ברשותם כ-10,000 משגרי טילים, לרבות הס.א.6- המסוכן, שהשמיד מטוסים אמריקניים בדייקנות מפתיעה במלחמת אוקטובר 1973.

על הקרקע — ניתן לראות את המאזן בצורה ציורית ביותר באירופה — האיזור האפשרי ביותר למלחמה קונבנציונלית בין ארה"ב לברה"מ, אליבא דמומחי הפנטגון. כאשר עלה ניק-

סון לכס הנשיאות ב-1969, היו הכוחות האמריקניים ערוכים למה שכונה „תפישת שתיים וחצי המלחמות“. פירושו של דבר, שארה"ב ערוכה להילחם שלוש מלחמות בעת ובעונה אחת — באירופה, באסיה ומלחמה פחות אינטנסיבית במקום אחר. מאז הסיגה ארה"ב את כוחותיה מויאט-נאם, הפכה התפישת לתפישת של אחת וחצי מלחמות, כשהדגש מושם על אירופה. כוחות נאט"ו — מהים הבלטי ועד ליערות בוהמיה — מונים 750,000 איש (190,000 מהם — חיילי ארה"ב במערב-גרמניה) ומולם כ-850,000 חיילי ברית ורשה (אמנם לא כולם באותה איכות). עדיפות ברית ורשה במטוסים טקטיים ובטנקים גדולה עוד יותר (במטוסים — 4,300 מול 1,890 ובטנקים — 19,000 לעומת 6,500). על-אף השימוש הרב שנעשה בטילים נגד-טנקים, על-ידי הערבים והישראלים במלחמת אוקטובר 1973, עדיין נחשב הטנק לנשק המכריע בקרבות קרקע. לסובייטים טנק-בינוני חדש (טי-62) וטנק-קל חדש בייצור; בשלבי ניסוי נמצא דגם נוסף של טנק בינוני. עם זאת, טוען שלזינגר כי לארה"ב ול-13 בעלות-בריתה בנאט"ו יתרונות המפצים על נחיתות כמותית זו. היתרון המכריע הוא קיומם של 3,500—7,000 ראשי-נפץ גרעיניים טקטיים, שניתן להנחיתם על האויב בארטילריה או רקיטות קצרות-טווח, בעת התקפה.

צמצומים הדדיים

רבים טוענים כי יש להסיג את כוחות ארה"ב מאירופה. אולם שלזינגר והממשל סבורים כי צעד זה עלול להמיט שואה, בלא שתהא נסיגה מקבילה על-ידי רוסיה. הוא מחזיק בדעה כי נאט"ו משמשת בלם מפני לחץ סובייטי אפשרי בכיוון „פינלנדיזציה“ של אירופה. מדינות נאט"ו וברית ורשה קיימו בוונה שיחות, משך שלושה חודשים, בדבר צמצומי כוחות הדדיים. האמריקנים גורסים כי כוחות ארה"ב באירופה ישמשו קלף שיאלץ את הסובייטים לעשות ויתורים. שלזינגר סבור כי יש ליתן לאמרי-קנים פיצוי על הסכמתם לפנות את אירופה ולהעביר כוחותיהם מעבר לאוקיינוס האטלנטי, בעוד הרוסים יסיגו את כוחותיהם לגבולות רוסיה, הסמוכים לאירופה-המערבית.

לבד מבעיית האתגר הסובייטי באירופה ובמקומות אחרים, חייב שלזינגר להתמודד עם בעיות המוראל שנתרו בעקבות מלחמת ויאט-נאם, המלחמה הממושכת והמבוקרת ביותר של ארה"ב. אחדים מהקצינים הבכירים עדיין ממורמרים על-כך שהמדינאים הפריעו להם בניהול המלחמה. הסתייגותם זו הול-דה משבר ברוח-הצבאית, המשפיע על שאר חלקי הצבא; יתכן כי קשה יהא להתגבר על משבר זה, החמור יותר מבעיות הגזע, הסמים והמשמעת.

אמנם לא פחתו הבקשות להתקבל למכללות הצבאיות, אולם מלחמת ויאט-נאם שינתה את דמות הצבא; קשה עתה יותר לאדם להיות גאה במדי הצבא. הצוערים שוב אינם גאים ללבוש את מדיהם כשהם יוצאים מחוץ לכתלי המוסד הצבאי. כמה מהקצינים סבורים כי המצב משתפר, ושוב גדלה הגאווה ללבוש מדי-צבא, הן בקרב החניכים והן בקרב הקצינים. החיילים עדיין שואלים „מדוע“ ומבקשים הסברים, אך מפגינים פחות רוח התנגדות.

בעיה מעיקה עוד יותר היא השימוש המושכל בכוח-האדם. מאז 1968 צומצם כוח-האדם בצבא ארה"ב מ-3.5 מיליון ל-2.2 מיליון (באותה עת גדל הכוח הצבאי הרוסי מ-3.2 מיליון ל-3.4 מיליון).

בשל „זחילת הדרגות“ יש בצבא ארה"ב גנרל של ארבעה כוכבים אחד לכל 20,000 חייל, בהשוואה לאחד ל-145,000 חייל במלחמת קוריאה. אחוז הקצינים מוגזם גם בחילות האחרים; ורק 15% מכלל כוח-האדם מועסקים בתפקידים קרביים — מצב שאין דומה לו בעבר.

בשנה שעברה הורה הקונגרס לפנטגון לגרוע 43,000 איש מתקני כוח-האדם; ביולי השנה עומד שלזינגר להפחית 58,000 נוספים. אמנם בתקציבו לשנת 1975 כלולה הוספת חטיבה חדשה לצבא, אך הוא דורש להפחית את מספר חיילי החטיבה (4,000—5,000) משורות החיילים הלא-קרביים. שלזינגר שוקל קיצוץ נוסף במספר הבסיסים. בשנה שעברה הכריז שר-ההגנה הקודם, אליוט ריצ'רדסון, על סגירת 274 מתקנים צבאיים (בהם חלק שיצומצם אך לא ייסגר, או שיאוחד עם מתקנים אחרים), כדי לחסוך 350 מיליון דולר בשנה. שלזינגר מתעתד לסגור בסיסים עד כדי חיסכון של 500 מיליון דולר נוספים בשנה.

שלזינגר אף חייב למצוא דרך לקיים את איכות המגויסים. ביוני 1973 הסתיים גיוס החובה בצבא ארה"ב, והשירותים החלו להיות תלויים אך ורק במתנדבים המתגייסים לצבא הקבע. בתחום הצי וחיל-האוויר (להם משימות מיוחדות וכלים מרשי-מים) אין מצב איכות כוח-האדם גרוע. לא כן בתחום צבא היבשה — שם לא הצליחו למלא את השורות.

שלזינגר טוען כי הפנטגון לא יוכל להבטיח את הצלחת שיטת המתנדבים, אך לא יחסוך כל מאמץ כדי שהשיטה תוכיח עצמה. הקונגרס אמנם אישר הטבות כספיות ניכרות למתנדבים אקד-מאים, כדי לעורר גיוס לצבא הקבע מהחוגים המשכילים (פעולה שתעלה ממון רב למשלם המסים האמריקני); עם זאת יחלפו שלוש שנים, בטרם ניתן יהא לקבוע אם השיטה הצליחה אם לאו.

התמעטות הרזרבות

הוצאות הפנטגון החמירו בצורה תלולה גם בשל משבר האנר-גיה. ב-1973 הוציא הצבא 1.6 ביליון דולר לדלק; בשנה הבאה מוערכת ההוצאה לדלק ב-3.1 ביליון דולר, למרות קיצוץ של 17% בשימוש בדלק. החיסכון בשימוש מושג על-ידי צמצום משך השהיה של אניות בים ב-20%, ומשך השהיה באויר של מטוסים — ב-18%. צמצום הספקת הנפט ממדינות המזרח-התיכון לארה"ב גרם לדלדול רזרבות הדלק ב-15%, חרף כל הצמצומים. מומחי הפנטגון צופים כי אמברגו הנפט יוסר בקרוב* וכי רזרבות-הדלק הצבאיות ישובו לרמתן הקודמת לקראת סוף יוני השנה.

שלזינגר טוען כי תקציב 85.8 ביליוני הדולר לשנת 1975 אינו אלא תקציב צנוע; וזאת בשל האינפלציה הדוהרת. תקציב זה יהיה 5.9% מהתוצר הלאומי הגלמי של ארה"ב, לעומת 8.3% מהתל"ג שהוצא בשנת 1964.

שלזינגר אינו רואה סתירה בין התחמשותה של ארה"ב בנשק-חדיש לבין שאיפתה באותה עת להסכם פירוק-נשק עם מוס-קבה. רוסיה, טוען שלזינגר, הינה מדינה טוטליטרית, ויש לנהוג בה בזהירות מירבית. ארה"ב חייבת, לדעתו, לשמור על מאזן הכוחות בעולם ומכך מתחייבת הדרישה לשמור על יכולת צבאית מתאימה ובד-בבד לא להרפות מהשאיפה לדטנט. ■

* בינתיים בוטל האמברגו, כידוע. — המער.